

ХРИСТІЯНСЬКИЙ ГОЛОС

УКРАЇНСЬКА ЦЕРКОВНА ГАЗЕТА • UKRAINISCHE KIRCHENZEITUNG

PIK ВИДАННЯ • JAHRGANG 66

КВІТЕНЬ • APRIL 2014 • Nr.8 (2892)

ЦІНА • PREIS • 1,50 EURO

«ЯК МИНУЛА Ж СУБОТА...»

Голий, порожній тягся до неба гострий верх Голготи – Лисої Гори, посеред засипаного опокою, мов битим череп'ям притрушеного «Черепового Місця». Ніби на цьому місці ніколи не було жаху, ніби нічим не оплюгавило тут себе на віки вічні убоге людство...

Непроглядна п'ятьма огорнула верхи Сіонські, накрила місто жалібним завоєм, постелилась по горі Оливній. Ні зорі в небі, ні вогника на землі... Душі ж учнів Ісусових сповив сум ще чорніший. Пригасив думку й надгробним камінням завалив серця.

«ПОРАЖУ ПАСТІРЯ, Й РОЗПОРОШИТЬСЯ ОТАРА...»

Без слів, без зітхань, приголомшені безголов'ям, тулились залякані учні в оселі того, хто не раз і не два давав уже їм захист: господар гостинний, що на Останню Вечерю приготував Учителеві світлицю ясну й велику, ще раз укрити їх у себе перед можливим переслідуванням.

Зібрались тут майже всі: Петро й Андрій, Яків і Вартоломей, і Пилип, і Яків Альвеїв, Марко і Тадей, і Симон Хананець. Були й жінки: Марія Магдалина та Марія друга, Саломея і Мати синів Заведеевих. Бракувало Томи, що відбився від гурту, і улюбленого учня Ісусового – Івана: Матір-бо Ісусову взяв він до оселі своєї. З ними ж відійшов і лікар Лука, щоб умінням своїм послужити Матері Болісній. Людськими силами хотіли допомогти Тій, що їй служать Янголи Божі... Не було тієї ночі з учнями й зрадника, чие наймення з огидою викинули з серця свого.

Тихо й ритмічно плакала водяна клеписдра, відмірюючи слізьми час. Людські постаї були нерухомі, як понадбережне каміння над Мертвим Морем. Ніхто не обчищав каганчика, що тьм'яно шкварчав під надщербленим горщиком. Гніт ледве жеврів у душний п'ятьмі. Зненацька випросталась жіноча постать. На мить заслонивши сліпе світелко, струснула повітря пишною головою і, мов хвора, хитаючись, ступила крок,

Тому, що передвечір цього святочного дня був дуже урочистий, – спішно поховано тіла розп'ятих. Прибрано й хрести, засипано кров, щоб жодна згадка про смерть не порушувала святкового настрою єрусалимських правовірних і щоб «імущі власть» не мали чого чіплятись.

Мілешева, Сербія,
Церква Вознесіння Христового,
фреска, б. 1234 року.

другий, взялася за клямку дверей.

– Куди ти, Маріє? – піднесла голову Саломея. – Надворі ж глуха ніч...

– І смерть, – глухо, беззгучно додав Андрій. – Чигають-бо на нас Аннові й Каяфіні. Не досить їм смерти Вчителя.

Марія мовчки щільніше натягла темну столу на золоте волосся. Носила завжди римську одіж. За те ще більш обурювались на неї правовірні. Гетера? – Та що ж! Хіба ж Рагаба Єрихонська не була блудницею, а послужила ж народові ізраїльському! Але відкидати освячені традицією звичаї, носити чужу одіж – цього подарувати не міг добрий гебраї. За це не раз і каміювати хотіли Марію.

– Маріє! Не виходь! – озвався знову Андрій.

Тимчасом він заступав старшого в малому гуртку. Петро-бо, обхопивши голову руками, не подавав ознак

життя. Був живий, але не жив. Його життя вмерло в ньому, коли обірвався третій спів півня в Преторії.

На мить вирізбився білою камеею профіль Магдалини в жовтавому світлі каганчика: обернувшись рвучко й терпко промовила:

– Та вже мовчи, Андрію! Сказали вже ви своє, й зробили – чоловіки. Зрадили, виреклися, покинули... Втекли... Мовчи вже! Її співучий голос заломився жалем у здушеному риданню. Але опанувала собою; – Маріє! Саломеє! Ходімо...

Бунтівничий дух гетери ще раз повстав проти чоловічого ярма, що накидає слухняність. І, як раз-у-раз, за покликком до бунту – пішли похлі і покірливі, звиклі до слухняності. Вийшли всі троє з Магдалиною попереду.

Парка ніч накрила їх м'якою долонею. Було чорно, ніби височенна стіна стала перед самими очима. Сало-

мея міцніше притулилась до Магдалини. Духом вгадала, куди веде їх Марія: жінкам-бо годилося плакати на гробниці аж до дев'ятого дня.

– Яка ж п'ятьма!.. Чи втрапимо на стежку до садів Ариматейського?

– Втрапимо. Горюю...

– Понад ущелиною та проваллями? – тривожно запитала друга Марія.

Щось живе вимоталось з п'ятьми й ухопило жінок за одіж:

– Я – з вами... Візьміть!.. Вкажу вам шлях... Я ж бачу і тепер, як у день...

– Хто ти? – намацала Магдалина кучеряву дитячу голівку.

– Тамар... Сліпа... Сліпонароджена, що жбрала коло скарбниці храму.

– Звикла ходити в п'ятьмі! – обняла дитину мати синів Заведеевих.

– Ні, ні! Він дав мені зір!.. Христос зцілив мене. Я нині бачу й уночі, як у найясні-

ший день. Я знаю стежку...

Марія Яковлева відчула в п'ятьмі, що й друга істота ще тулиться до Тамари.

– З тобою ще хтось є?

– Сераг, глухоніма... Ми завжди ходимо разом.

– Сліпа поведе нас уночі, видючих, – зітхнула Саломея. Німа ж ридатиме над гробом Учителя.

– Ні, ні! Не плакати йдемо, – срібною струною задзвенів дитячий голос глухонімої. – Ні, ні! Хіба ж ви не чуєте янгольських співів Осанни небесної! Ось слухайте ж, слухайте! Чуєте райські арфи? Там, на небі, вже знають усе! Там співають славу Воскреслому...

Уже ж встав із гроба Вчитель. Воскрес, як казав.

– Живий він, живий! – притакнула в екстазі Тамар...

Як пливач у широке море, певний, що вода понесе його, кинулись жінки в чорну п'ятьму. Бігли гірськими стежками без вказівок ясновидки Тамари і небочуючої Сераг. Не помічали кущів, що чіплялись за одіж, гілок, що дряпали руки й обличчя, каміння, що зривалось з дороги й летіло в ущелини. Бігли до Чуда, готового й дійсного для кожного, хто вірує й у п'ятьмі найчорнішої мертвої ночі...

На сході зблідла вже темрява. Затремтіла, як повіка, що ось-ось піднесеться. Світотверезої дійсності, не опоеної екстазою, на мржик ока похитнуло певність у серці Марії Яковлевої:

– Хто ж відвалить нам камінь від гроба? – завагалась між вірою в Чудо й знаною природною перешкодою. – Гріб...

Але ніхто їй не відповів. Сонце разом змело хмари, вранішню вогку імлу, тіні ночі й вагання. Бризнуло сяйвом з-поза гірських верхів, заграло над світлом осанною перепогоди. Добігли.

Поміж скель стояв Ясний. Прозорий, як веселка – сяючий, як сонце сліпучий, в заграві мерехтіння роси. І прозвучали слова: – Пощо ж шукаєте Живого серед мертвих?..

Наталена Королева, з книги «Во дни они», Мюнхен 1948 р.

АРХИЄРЕЇ ІВАН ХХІІІ ТА ІВАН ПАВЛО ІІ І НОВИЗНА, ЯКУ ВОНИ ВНЕСЛИ У ЦЕРКВУ

У зв'язку з канонізацією Івана ХХІІІ та Івана Павла ІІ варто пригадати їхні понтифікати та вклад в життя Церкви. А можливо не лише пригадати, а й просто познайомитися, адже якщо постать Івана Павла ІІ є близькою багатьом нашим сучасникам, то понтифікат Івана ХХІІІ завершився 50 років тому, і про нього нам доводилося рідше чути.

АНДЖЕЛО РОНКАЛЛІ

Коли 28 жовтня 1958 року кардинал Анджело Ронкаллі був обраний на наступника св. Петра, йому було вже 77 років. Саме тому багато хто вважав, що понтифікат Івана ХХІІІ буде «перехідним». Але роки його служіння були позначені великою новизною.

Насамперед, головною заслугою цього Папи можемо назвати скликання ІІ Ватиканського Собору. Цим рішенням Святіший Отець засвідчив, що добре розуміє виклики, які стоять перед Церквою. Очевидно, мова не йшла про те, щоб окреслювати нові істини, але щоб представити доктрину мовою, зрозумілою сучасності.

Папа Іван ХХІІІ заохочував віддавати перевагу милосердю та діалогові, сприяв шляхові зближення між різними християнськими конфесіями та наголошував на засобах збереження та будівництва миру.

Сьогодні ми захоплюємось душпастирським стилем Папського служіння Святішого Отця Франциска. Але варто згадати, що саме Іван ХХІІІ надав це спрямування, від початку свого понтифікату виявивши намір справді бути Єпископом Риму. Він відвідав

багато парафій, скликав перший дієцезіальний собор, був першим Папою, який відвідав лікарню та першим, що зустрівся з в'язнями. Загалом, нараховують понад 150 виїздів Івана ХХІІІ за межі Ватикану для зустрічей з вірними.

Крім того, Іван ХХІІІ – перший Папа, який скасував норми Сикста V, які обмежували кількість кардиналів до 70. Це перший Глава Католицької Церкви, який зустрівся з Головою Англійської Церкви. Під час його понтифікату вперше кардиналами стали вихідці з Африки, Японії та Філіппін. На честь святого Івана Золотоустого 13 листопада 1960 року папа Іван ХХІІІ вперше в історії очолив в базиліці Святого Петра Архиєрейську Божественну Літургію у візантійсько-слов'янському обряді. Папа Ронкаллі зміцнив започаткований Пієм ХІІ звичай проказування недільної молит-

ви «Ангел Господній» з вікна Апостольського Палацу.

Іван ХХІІІ є першим і досі єдиним Папою, який отримав відзнаку «Премія Еудженіо Бальцана» в номінації «за мир, людяність та братерство між народами», за рішуче миротворче втручання під час «Карибської кризи» 1962 року. Варто зазначити, що вручення премії відбулося у Квіринальському президентському палаці, і це був перший візит папи до урядового приміщення Італійської Республіки. Іван ХХІІІ також був першим папою, який відповів на телеграму з Кремля, дякуючи Микиті Хрущову за привітання з нагоди 80-річчя.

КАРОЛЬ ВОЙТИЛА

Зрозуміло, що 27 років понтифікату Івана Павла ІІ позначені багатьма такими «вперше», і перераховувати їх не вистачить часу. Часто мова йде про «рекорди», пов'язані

Папа Іван Павло ІІ.
С-на: Gabriel Bouys, AFP

не італієць в сучасній історії.

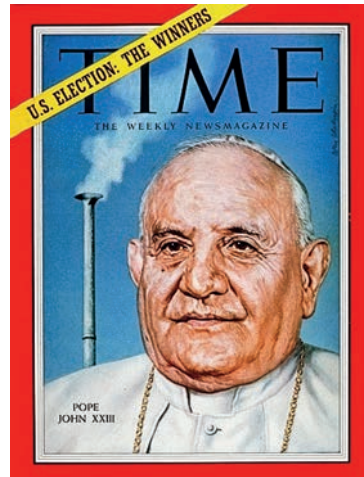
В ділянці екуменічного та міжрелігійного діалогу відзначимо, що папа Войтила був першим папою, який увійшов до англійської катедри у Кентербері (1982 р.), першим папою, що відвідав протестантський храм (лютеранська церква в Римі, 1983 р.), першим папою, який відвідав синагогу (Рим, 1986 р.), та першим папою, що ступив до мечеті (Дамаск, Сирія, 2001 р.). Варто згадати, що під час Великого Ювілею 2000-річчя, папа Іван Павло відслужив разом з кардиналами покаянне Євхаристійне Богослуження, під час якого попросив прощення за минулі та теперішні провини дітей Церкви.

Ще одним важливим починанням у сфері діалогу та сприяння мирові є дні молитви за мир на батьківщині святого Франциска, в італійському місті Ассізі. З нагоди Міжнародного Року Миру, 27 жовтня 1986 року блаженний Іван Павло ІІ запросив представників різних релігій на першу таку зустріч. Дві інші відбулися 1993 року під час Балканської Війни та 2001 року, кілька місяців після сумнозвісного замаху 11 вересня в США.

Папа Іван Павло ІІ провів реформу Римської Курії, надавши їй ту форму, яку вона має сьогодні, та створив нові дикастерії. Це, зокрема, Папські Ради в справах сім'ї (1981 р.), в справах культури (1982 р.), душпастирства охорони здоров'я (1988 р.), Папську Академію «За життя» (1994 р.).

Блаженний Іван Павло ІІ також був ініціатором деяких важливих «всесвітніх днів», серед яких найчастіше згадують про Всесвітній День Молоді, історія якого розпочинається 1984 року, а офіційне встановлення відбулося через рік. А в травні 1992 року оголошено про започаткування Всесвітнього Дня Хворого, який тепер відзначається 11 лютого. А починаючи з 1997 року в день свята Стрітіння Господнього з ініціативи цього Папи відзначається День Богопосвяченого Життя.

Радіо Ватикан

1958 р. Журнал TIME сповіщає про обрання нового папи Івана ХХІІІ

саме з тривалістю цього періоду. Однак, ми згадаємо лише основні моменти його служіння, адже вони відбувалися у нас перед очима, ще живі спогади очевидців. Насамперед, слід згадати, що крім того, що це був перший папа-поляк, папа-слов'янин, це також був перший папа

ВІДДАТИ ХВАЛУ ІСУСОВІ, ЦЕ ТОРКНУТИСЯ ЙОГО

Воскреслого можна торкнутися лише як Того, який перебуває у Батька. «Торкнутися» – значить возлюбити і стати засіяним. Тому Тома може торкнутися Ісуса. Йому було пред'явлено рани не для того, щоб забути про хрест, а, натомість, щоб хрест став незабутнім. Це заклик давати свідчення. Тома торкнувся ран і це стало актом хвали: «Господь мій і Бог мій». Все Євангеліє доходить в цьому місці до кульмінаційного пункту: торкання Ісуса, торкання смертельних ран Ісуса Розп'ятого, завданих силами цього світу, стає пізнанням хвали Божої.

На такому тлі зрозуміло стає розмова з Магдалиною. З цієї хвилини немає уже приватної, лише людської, обмеженої до кола знайомих дружби з Ісусом. Після переходу крізь смерть він належить усім. Торкнутися Його можна лише ідучи разом з Ним Його дорогою. Тоді, з огляду на Батька і Сина людина стає частинкою всіх братів.

Ісус відкидає спроби зупинити Його: Магдалина отримує завдання: «Йди до братів». Пізнати Воскреслого означає з Його наказу бути в дорозі до братів. Тому, що воскрес і перебуває у Батька,

він водночас разом з усіма братами. А коли ми «вступаємо» і віддаємо Йому хвалу, тоді виходимо з кругу власної екзистенції, стаємо Його посланниками – на свій убогий спосіб – учасниками Його величі.

Вірити, віддавати хвалу, служити – все це зв'язане з собою нерозривно і є виразом динамізму людської екзистенції, він відкривається на заклик Господа, який воскреснувши іде до Батька, щоб переіменити світ.

Кардинал Йосиф Рацінгер,
з Dogma und Verkündigung
(підготував А. Фецин)

[Важкі питання віри]

«Недріманне око», XIX ст., Трипілля.
На іконі змальовано маленького Христа, що заснув на хресті. Христос через муки й розп'яття зможе спочити, бути спокійним за людство. Ця ікона була дуже розповсюдженою, її порізно писали, зображаючи поряд із Спасителем постаті Богородиці або Бога Отця.

(Олена Осадча)

ПИТАННЯ: Господь Ісус Христос в час смерті каже розбійнику: «Сьогодні (нині) ж будеш зі мною в раю», – в той час як у Символі Віри говориться, що Господь воскрес тільки на третій день, а до цього зійшов в пекло і, отже, не міг бути в раю перші два дні і забрати з Собою розбійника. Як вирішити це протиріччя?

ВІДПОВІДЬ: У заупокійній Службі Божій священник возносить таку молитву за померлих: «Пом'яни, Господи, покійного; його Ти закликав до Себе з цього світу сьогодні». Це «сьогодні», – яке має те ж значення, що й в процитованих словах Ісуса з Євангелія від Луки, – на перший погляд, входить в протиріччя з тими твердженнями, які ми зустрічаємо, наприклад, у Книзі Діань Апостольських (2,31), про Його зішестя в пекло. Насправді, Ісус не ввійшов у Рай в Страсну П'ятницю: це сталося в день Його Воскресіння. Спочатку Ісус привів розсудливого розбійника з собою в Лімб Патріархів, або «Авраамове лоно», де перебували всі праведники Старого Завіту в очікуванні, що Спаситель відкриє двері до Небесного Отця.

Слово «рай», яке звучить в Євангелії від Луки («сьогодні ж будеш зі мною в Раю») – це παράδεισος, від перського «пардес», тобто «сад». Тут воно вжито в значенні Лімба. У Страсну П'ятницю Ісус увійшов не в ту реальність, яку ми сьогодні називаємо «Раєм», а в місце, яке євреї тоді називали раєм,

але в якому тоді ще не було можливості споглядати Лик Божий. І лише вранці Воскресіння Ісус Христос відкрив двері Раю, замкнуті після Адамового гріха.

Слово «сьогодні» в Євангелії від Луки покликане позначати час Месії, повноту часів, коли здійснилося відкуплення. Це відкуплення наздоганяє людину після смерті незворотним чином. І розсудливий розбійник, про якого оповідає Євангеліє, повинен був почекати, поки Ісус увійде в Рай, – тому що саме Він знову відкрив його двері для людства. Таким чином, слово «сьогодні» тут має не стільки хронологічне, скільки теологічне значення.

Цим же значенням наділене, наприклад, «сьогодні», яке повторюється протягом усього Великоднього Тижня стосовно Христового Воскресіння. Усі вісім днів тижня in albis віруючі переживають з одним і тим же тріумфуванням Воскресіння, з однаковою насиченістю, з тим же духом, з яким переживають пасхальну ніч і ранок першого дня.

За матеріалами: radiovaticana.org

З ПАПОЮ ФРАНЦИСКОМ ПРО НОВУ ЄВАНГЕЛІЗАЦІЮ

«Добро завжди прагне передаватися далі. Кожне справжнє досвідчення істини та краси саме по собі шукає свого поширення, а кожна особа, яка переживає глибоке визволення, здобуває більшу чутливість щодо потреб інших людей», – пише папа Франциск у 9 п. Апостольського Напоумлення «Evangelii gaudium». Святіший Отець наголошує, що добро, коли його передавати далі, збагачується та розвивається. А тому той, хто бажає «жити з гідністю і у повноті», не має іншого шляху, як визнавати ближнього та шукати його добра.

Папа Франциск зазначає, що пропозиція полягає в тому, щоб «жити на вищому рівні, але не з меншою інтенсивністю», та цитує т. зв. «Документ Апаресіди», що є підсумковим документом V Конференції Єпископів Латинської Америки та Карибського Регіону, яка проходила 2007 року. У ньому читаємо, що «життя зміцнюється, коли його дарувати, а в ізольованості та комфорті послаблюється. У дійсності, тими, хто якомога більше використовує можливості життя є ті люди, які залишають безпечний берег та з захопленням посвячуються місії звіщати життя іншим».

У цьому контексті Наступник св. Петра зазначає, що коли Церква кличе до євангелізацій-

ної праці, то лише вказує християнам на «справжній динамізм самореалізації». «Тут відкриваємо, – це знову цитата зі згаданого «Документу Апаресіди», – інший глибокий закон дійсності: життя зростає та дозріває мірою того, наскільки його віддаємо за життя інших. Місія, по суті, є саме цим». Папа Франциск додає, що у такому випадку «євангелізатор не повинен постійно мати похоронне обличчя», та цитує енцикліку Evangelii Nuntiandi папи Павла VI, який вказував на «солодку та втішаючу радість євангелізування, навіть якщо доводиться сіяти крізь сльози». Папа Монтіні ще 1975 року висловлював побажання, щоб світ міг отримувати благовість «не від сумних та зне-

охочених євангелізаторів, нетерпеливих та стурбованих, але від служителів Євангелія, життя яких випромінює запал тих, які першими прийняли, передовсім самі, Христову радість».

«Оновлене звичення, – пише далі Франциск, – пропонує вірним, також і літєвим чи не практикуючим, нову радість у вірі та євангелізаційну плідність. У дійсності, її центр та суть завжди та сама: це Бог, Який об'явив Свою безмежну любов у Хресті, Який помер та воскрес». А Христос, як писав святий Павло, «вчора, сьогодні і назавжди той самий», але Його багатство та краса невичерпні, Він завжди є «постійним джерелом новизни».

Радіо Ватикан

КОРОТКО

УКРАЇНА МАЄ ЄВРОПЕЙСКУ ПЕРСПЕКТИВУ

Україна та інші країни Східного Партнерства мають європейську перспективу й можуть подати заяву про членство. На цьому наголошено в резолюції Європарламенту, ухваленій у Страсбурзі. В документі зокрема зазначено: «У відповідності зі статтею 49 Договору про ЄС, Грузія, Молдова і Україна, мають європейську перспективу й можуть подавати заяви про прийом до членів Союзу за умови, що вони дотримуються принципів демократії, поваги основних свобод і прав людини, прав меншин і забезпечують верховенство права». Раніше представники ЄС послідовно відмовлялися навіть зробити натяк на те, що в перспективі Україна могла б стати членом ЄС. (Роман Амбріс за «Інтерфакс-Україна»)

К

РОСІЙСЬКА ЦЕРКВА НЕ ВИЗНАЄ АНЕКСІЇ КРИМУ

«Православні храми на півострові залишаться під юрисдикцією Української Православної Церкви (Московського Патріархату)», – заявив голова синодального відділу РПЦ Всеволод Чаплін. Оглядачі звертають увагу, що після анексії Криму Росією, РПЦ опинилася в надзвичайно складній ситуації: з одного боку, Кремль натискає на необхідності визнати Крим частиною Росії (а відтак місцеві храми мали б перейти під управління РПЦ), з другого боку, така перспектива викликає вкрай нервові реакції частини представників УПЦ МП, включно з погрозами вийти з-під юрисдикції Московського Патріархату. Поки незрозуміло, чи рішення залишити храми в Криму під управлінням УПЦ МП є остаточним. З часу анексії Криму московський патріарх Кірілл жодного разу не коментував цю ситуацію.

К

НАЙБІЛЬШИЙ ДЗВІН ПАТРІАРШОГО СОБОРУ

Блаженніший Святослав освятив найбільший дзвін Патріаршого Собору Воскресіння Христового. «Ми отримаємо пам'ятку, яка залишиться тут на віки і цей дзвін будитиме всіх на Лівому березі нашого могутнього Дніпра», – сказав зокрема Патріарх. Дзвін носитиме назву «Архистратиг Михайл». Чотиритонного велетня виготовили в королівській дзвонарні в Голландії за спонсорські кошти благодійників з різних країн світу. (Департамент Інформації УГКЦ)

К

РИМ: КАТАКОМБИ V СТОЛІТТЯ ВІДКРИЛИ ДЛЯ ТУРИСТІВ

Катакомби, в яких розташовані могили мучеників Петра і Марцелліна, розташовані в римському районі Торпіньяттара. Підземелля площею 18 кв. м – справжня підземна галерея, пише «La Repubblica». У них збереглося безліч фресок з християнськими мотивами, а також стародавні амфори. Реставрація галерей тривала близько 20 років. Серед унікальних фресок – зображення Христа з апостолами Петром і Павлом V століття, а також зображення Орфея, що перетворює язичницький міф у християнський образ Спасителя, чия гра на арфі заспокоює серця. Катакомби були закинуті 410 року після розграбування Риму, але навіть у Середньовіччі залишалися місцем паломництва. З 13 квітня катакомби можуть відвідувати всі охочі. (Католицький Оглядач)

К

ЦИФРИЗАЦІЯ ВАТИКАНСЬКОГО АРХІВУ

Радіо Ватикан оголосило про завершення робіт з переведення в цифровий формат повного звукового архіву Римських Пап, починаючи від перших аудіозаписів засновника радіостанції – Пія XI. Всього було відцифровано понад 8.000 магнітних стрічок і оригінальних носіїв з записами виступів Пап протягом 83 років. З дня свого заснування у 1931 році Ватиканське Радіо зберігає безцінну історичну і документальну спадщину. Цифризація архіву полегшить доступ до його змісту для працівників ЗМІ і вчених. (Радіо Ватикан)

УКРАЇНА хроніка протистояння РОСІЯ

ПОЦІЛУВАТИ КАТОВІ РУКУ

Зняти голову поневоленому народові – цього прагне майже кожний завойовник. Але російський імперіалізм відзначається особливою прикметою: це – вміння зняти поневоленому народові голову так, щоб він поцілував катові руку і дякував за визволення. Та тут щось більше за вміння. Бо це вміння є тільки результатом певної стихії. Не можу входити сьогодні в істоту цього явища. Це завдання істориків, озброєних здобутками глибокої психології – вивчити, з яких джерел вийшла ця стихія. Я свідомий, що упрощую проблему, коли кажу: ця вміння – один із проявів цинізму, притаманного російському імперіалізму, цинізму, що межує зі садизмом.

Є в російському імперіалізмі – я не вагаюся вжити цього слова – елементарно-дика і zarazом вишукано-рафінована люта ненависть супроти кожного, хто прагне бути вільною людиною і не хоче йти в неволю «визволителів». Перший, хто від цього терпів (і терпить), був самий же російський народ, а потім кожен, кого цей імперіалізм визволяв. Хто попав у його неволю, має раз у раз плювати собі в лице публічними каяттями. Цей метод – винахід Івана IV – має за мету знищити в людині почуття власної гідності і вбити прагнення бути вільною. А, якщо йдеться про спільноту релігійну чи про народ, завдання цього методу – власними ногами топтати і власними устами зневажати найбільші цінності свого народу, найбільші святощі своєї релігії, щоб знищити ідейні основи своєї нації або Церкви. Де коріння цього явища? Може в тому, що російський імперіалізм вийшов із стародавнього московського месіанізму, який має своєрідно релігійний, містичний характер.

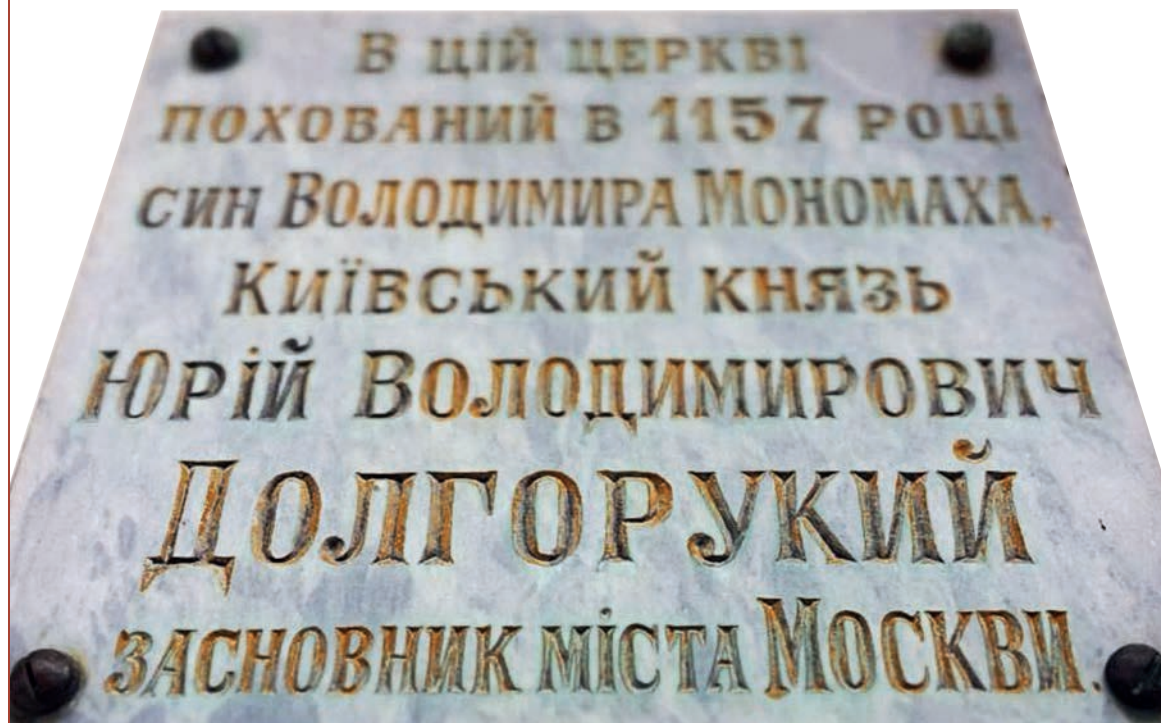
Від Івана III традиційною політикою російського імперіалізму супроти поневоленого народу було намагання зняти йому голову, тобто знищити його провідну верству, той інтелектуальний і політичний прошарок, без якого народ не може бути політичною силою і не може бути нацією.

Так народжувалося наше багатостолітнє лихо, наш Мордор.

Тільки тепер наближається фінал... (А. Фецин)

Таблиця на стіні церкви Спаса на Берестові в Києві.

С-на: Дмитро Борисов

ЖОРСТОКІСТЬ У НОВГОРОДІ ТА В УКРАЇНІ

Цю сторону російського імперіалізму ви, знов-таки, перший раз побачите в Новгороді. Іван III стяг голову новгородському народові. Але, яка жорстокість супроводила цей геноцид! Микола Карамзін, котрий під небеса вихваляє державну мудрість Івана III, називає цю жорстокість «озвірінням, якого не можна описати».

Подібну жорстокість вчинив царський режим в Україні після невдачі гетьмана Виговського. Царський воевода Бярятинський влаштував лови на прихильників гетьмана. І на шляхах до Києва поставив тисячі шибениць. Упродовж кількох років царські

опричники винищили майже всю плеяду співпрацівників Богдана Хмельницького. Вячеслав Липинський представив нам цю галерею найсвітліших людей того часу. Знищено всю численну родину гетьмана Виговського, в тому числі сім його братів. Ліквідовано творця концепції Великого Князівства Руського Юрія Немирича. Гетьманський канцлер, Немирич, тоді найбільш освічена людина у Східній Європі, був забитий його власними селянами, яких підбурили проти нього царські агенти.

ДРУГЕ ОБЕЗГОЛОВЛЕННЯ ПІСЛЯ КАТАСТРОФИ МАЗЕПИ ПІД ПОЛТАВОЮ

Гетьман Іван Мазепа двадцять років зберігав лояльність

цареві, щоб вірною службою закріпити стародавні вольності і права України. Врешті побачив, що це не дає сподіваних результатів. «Багато образ зазнає малоросійський народ від великоросійського... вогнем, рабунками і немилосердним мордерством руйнувати пришла (потенція московська)», — писав гетьман в одному листі. В листі до полковника Івана Скоропадського гетьман підкреслив «упадок послідній прав і вольностей наших».

Після Полтави настав страшний терор. М. Грушевський пише: «Великий майстер у терорі Петро вмів налякати український народ сильно, смертельно, до нестями. Незважаючи на ту тривожну воєнну атмосферу,

в якій жила, виростала і формувалася українська людина Гетьманщини, вона в питаннях особистої свободи і незайманості особи, потеперішньому кажучи, була дуже вразлива. Вроджена м'якість характеру, неохота до суворих кривавих розправ поєднувалася з конституційними ідеями польського устрою. А він був дуже ліберальний в питаннях особистої свободи... Суворі форми московського режиму – батоги, тортури, заслання в Сибір робили страшно вражіння, знеохочували і тероризували. Але все те, що діялося від часів руйни, було нічим порівняно з Петровими репресіями. Палення, нищення, масові вбивства – все це посипалося такою мірою, що зовсім приглушило суспільність. Спалення, знищення, спустошення Батурина, де побито старих і малих, не милуючи нікого. Погроми міст і містечок, які вважали потрібним покарати за нібито виявлену ними прихильність Мазепі і шведам. Огидні езекуції в Січі, де після присяги безпеки, зложеної Запорожцями, за словами кошового «голови луплено, шию до плахи рубано, вішано, та інші тиранські смерті чинено, мерців одкопувано, голови їм втинано, шкури луплено і вішано». І поруч цих масових убивств безупинні прояви московської «жесточи» над поодинокими особами зі старшинами, з козацтва, з поспільства, без будь-якої стриманості, чинені всякими агентами московської влади – згідно із загальною інструкцією царя – лише не тратити часу на судові формальності і кореспонденцію. Допити і кари над мазепинцями згадували зі страхом і трепетом ціле століття в українській суспільності».

Михайло Демкович-Добрянський

НАГРУДНІ ХРЕСТИ У СВЯЩЕНИКІВ

Ношення хрестиків на тілі, під одягом, є загальним звичаєм християн від ранніх віків християнської віри. Ношення хреста поверх у Візантії завжди було привілеєм єпископів і царів. І наші князі колись загально носили нагрудні хрести поверх одягу, як тепер носять єпископи.

Здавен-давня у Східній Церкві всі єпископи поверх свого одягу носять хрести, або енколпії-панагії. Як виглядали енколпії? Це була порожня всередині коробочка, назовні якої була поміщена ікона

Ісуса Христа або Божої Матері. Внутрі тієї коробочки була частина з Господнього хреста або мощі святих. Окремий рід дещо більших енколпій має назву panaгії.

Патріярхи й митрополити

носять по дві panaгії. Солунський архієпископ Симеон (+1429) подає, що на нововисвяченого єпископа під час обряду його інтронізації вкладають мантию, а на його шию вішають хрест або panaгію,

Хрест-енколпія з Богоматір'ю Куп'ятицькою, Київ, XII ст.

Явлення Божої Матері відбулося в 1182 році б. села Куп'ятичі на Пінщині

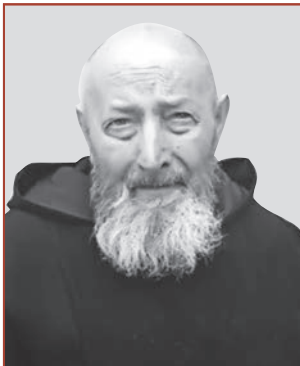
як символ його вірності сповіданню віри і немов печатю, якою він скріплював це визнання.

Історики нашої Церкви нічого не говорять про те, чи на Русі наші священники у княжих, або пізніших часах, мали привілей носити поверх одягу нагрудні хрести.

Продовження на 5 стор. ►

25 років тому здійснилось...

ОТЕЦЬ GERMAN БУДЗІНСЬКИЙ (1905 – 1995)

Григорій Будзінський народився 14.10. 1905 р. в с. Перегнів Перемишлянського району Львівської області. Після закінчення сільської школи вступив до Унівської гімназії, описля, в 1926 році, – у торговельну школу. Деякий час працював у «Маслосоюзі». Ще під час навчання в гімназії познайомився з чернечим життям студитів. У 1930-х рр. вступив до монастиря, де отримав чернече ім'я Герман. Духовні студії проходив при монастирі студитів у Львові. Впродовж 1937–1939-х рр. навчався на богословському факультеті в Папському Григоріанському Університеті в Римі. З рук митрополита Андрея Шептицького 9 квітня 1939 року отримав священничі свячення.

У 1945 р. о. Будзінський входив як перекладач до складу офіційної делегації УГКЦ на зустріч у Москві з урядом советської держави та представниками РПЦ. На початку 1945 року відмовився від участі в «Ініціативній Групі» з переходу УГКЦ на православ'я та від підписання православ'я, а 28 травня 1945 року був заарештований. Майже рік відбувалися допити, що супроводжувалися важкими тортурами, в тюрмі «на Лонцького» у Львові. Військовим трибуналом 13 березня 1946 року засуджений на 10 років каторжних робіт. Термін відбував у Воркуті, в Абезі. Там працював фельдшером, але також таємно правив Служби Божі.

Після звільнення в 1956-му повернувся до Львова, де розпочав активне підпільне священниче служіння. Зазнав частих переслідувань, обшуків з боку КГБ. Заарештований вдруге 15 травня 1957 року. Відбував покарання у Мордовській АРСР. Дочасно звільнений у 1959 році повернувся до Львова. Перебував під постійним наглядом представників КГБ. Окрім цього весь час проводив підпільні Богослужіння, готував молодих хлопців до священства.

Отець Герман Будзінський з 1982 року був одним із засновників Комітету Захисту Прав УГКЦ. Дуже часто писав листи-протести до Генпрокуратури СРСР, редакцій газет, передавав ці листи до Естонії. Брав активну участь в процесі легалізації УГКЦ.

З 1990 року перебував у монастирі студитів. Помер 3 січня 1995 року. Похований на Янівському Цвинтарі у Львові.

ЗІ СПОГАДІВ ОТЦЯ МЕТОДІЯ КОСТЮКА

ДІЯЛЬНІСТЬ о. Г. БУДЗІНСЬКОГО ПІД ЧАС ПІДПІЛЛЯ

Він у проповідях дуже часто говорив проти радянської влади, проти комунізму як системи. Ще в той час, я пам'ятаю його проповіді вже у 1970-х роках. І, ви знаєте, у той час, коли це було вкрай небезпечно говорити, він так і говорив, прямим текстом, не дивлячись, хто є у хаті. Бо його хата була

завжди відкрита. Можна було до хати зайти, хто хотів, хто не хотів. Зрештою, так і робили кагебисти. Він міг називати советську систему диявольською... Отець Будзінський завжди прямо в очі чи кагебистам, чи іншим функціонерам системи говорив про їхню неправду. І говорив про права нашої Церкви, і про несправедливість, яку переживає наша Церква, і наш

український, зокрема, галицький народ. Він не тільки говорив, так просто сказав і все. Він почав оту діяльність за свободу Греко-Католицької Церкви, тобто заснував комітет за свободу УГКЦ (Комітет Захисту Прав УГКЦ). Може той Комітет сьо-

годні дехто не зауважує, і думає, що вони мало що зробили, тому що їх дуже швидко всіх заарештували. Пана Кобрину, власне, то він був секретарем (Комітету). Йому 10 років тоді дали, пану Кобрину. Але це, все-таки, були ті перші початки виходу нашої Церкви з підпілля. Це була ознака, що в особі Германа Будзінського і інших, йому подібних людей, Церква не змиралася з тою ситуацією. Що вони дали без надії сподіваються. Що вони дали не вірять, що ця комуністична система може бути вічною або довготривалою. Вони дали вірили, що вона є тимчасова, і що дуже швидко її влада зміниться.

ЛИСТИ-ПРОТЕСТИ о. БУДЗІНСЬКОГО

Він почав писати від імені Комітету до газет. Зокрема, в ті газети, які писали щось проти греко-католицької Церкви. Бо у той час публікацій було дуже багато проти греко-католицької Церкви. Він писав відповіді у газети. Звичайно, відповіді йому не приходили, його листи не публікувалися. І були б вони, ці його листи, взагалі, безслідно зникли, якби не інша ситуація. А саме, отець Герман Будзінський через мого товариша, Бендика МIRONA, нав'язав контакти... То, властиво, Бендик МIRONA нав'язав контакт з естонськими віруючими людьми, дуже непомітними, зокрема такий був Войлі Огаренко. То українське

прізвище. Напевно, він був українець, але він ні по-українськи, ні по-російськи не говорив. І той чоловік нав'язав з іншими людьми можливість передавати його листи за кордон через дипломатичну пошту. Отець Будзінський коли писав до якоїсь газети чи до якоїсь там установи радянської, то треба було той лист, тут же його дублікат передати до Естонії, перевести, дати його пану Войлі Огаренку, а той вже тоді подавав далі. Я не можу сказати, кому він там далі передавав, бо то вже невідомо було для нас. Ми тим не цікавилися, бо на той час було дуже небезпечно такі речі знати. І потім ті листи буквально десь через кілька днів були десь там опубліковані за кордоном у різних джеделах. І, коли вони попадали за кордон, коли там відбувалися якісь міжнародні зустрічі і так далі, де був вже живий матеріал, справжній матеріал, яким можна було оперувати, аби дорікати радянській системі, що в Советському Союзі є гоніння на Церкву, зокрема, на Греко-Католицьку Церкву...

ОБШУКИ У о. БУДЗІНСЬКОГО

Але отця Будзінського за ці листи почали дуже переслідувати. У нього у хаті почалися обшуки. Його хату почали трусити. Позабирали всякі релігійні речі. Все забрали. Пам'ятаю, забрали ікону Божої Матері, на дереві мальовану... То така була старовинна

ікона в отця Будзінського. І я приходив не раз, кілька раз, до нього до хати, після тих обшуків, ревізій, коли він лежав на ліжку з тими хворими ногами, двері знову відкриті, заходь до хати, хто хоче. Той брат переляканий, який там був, із сльозами, трясеться весь, на отця нарікає, бо старий хоче спокою, а то через отця нема ні життя, ні спокою. І люди, і трус постійний у хаті. Теоксит, брат. Теоксит, так називався той брат. А отець Будзінський спокійно розповідає, як то його трясали, що вони йому казали, що говорили, яку нелогічну бесіду вони вели... Так він то все сприймав дуже спокійненько... І каже: «Вони мене вже не хочуть арештувати, бо вони знають, що я нині-завтра помру». Він, на правду, вже був і старенький, і дуже-дуже хворий. З ліжка вже майже не вставав, хіба на Богослужіння, на молитву. А так, навіть розмовляючи з людьми, то він був у лежачому положенні. Мав так страшно покалічені ноги... І отець Будзінський тоді мені сказав таку річ, що вони йому сказали при останньому обшуку: «Ти, старий дед, і так само умреш. Нам, головне, кур'єра найті». Я тоді задумався... Тоді я щойно усвідомив собі, яку небезпечну місію я виконую (листи отця Германа Будзінського до Естонії перевозив отець Методій Костюк).

Інститут Історії Церкви

ХГ

НАГРУДНІ ХРЕСТИ У СВЯЩЕНИКІВ

▼ **Продовження. Початок на 4 стор.** «Настольная Книга Священнослужителя», що її видав московський патріархат (Москва 1983 року), про нагрудні хрести у священників каже: «Нагрудні хрести для священників появились у Російській Православній Церкві відносно недавно. До XVIII-го віку тільки єпископи мали право носити нагрудні хрести.

Коли ж у практику ввійшли змінені грецькі підрясники, рясні і клобучки, а одяг

священників перестав відрізнятися від одягу дяконів і келейних одягів монахів, то це викликало потребу появи особливих знаків, що по них було б можна відрізнити священника від інших духовних людей. Таким відрізненням став якраз нагрудний хрест, котрий до 1896 року мав статус церковного ордену, бо нагрудним хрестом, як нагородою і знаком монашої ласки, нагороджували заслужених ієреїв за довголітнє і бездо-

ганне служіння. Це є чотирікінцевий хрест з видовженим долішнім кінцем. Він був установлений за царя Павла I, 18 грудня 1797 року.

Царським указом з 14 травня 1896 року увійшов у церковну практику хрест, що став відзнакою кожного священника і ієромонаха. Цей хрест, що його відтоді накладають при ієрейській хіротонії, є срібний, восьмикінцевої форми, з рельєфним зображенням Спасителя на лицевій

стороні. Хрести з 1896 року стали обов'язковим знаком відрізнення священників, що їх вони носять під час Богослужіння поверх церковних риз і можуть також носити в щоденному житті поверх рясні.

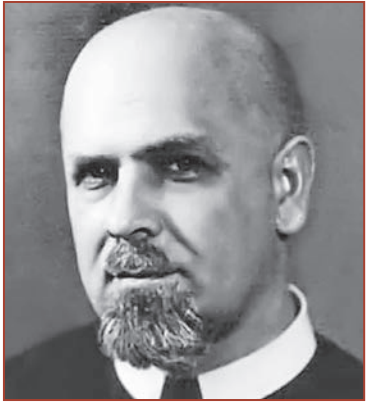
Крім того, в XIX-му сторіччі стали давати протоієреям, як нагороду, хрести з оздобами, подібні до єпископських нагрудних хрестів. Львівський Синод 1891 року, говорячи про різні почесні права капітульних крилошан,

каже, що до їхніх привілеїв належить також: «Уживання відзнаки або хреста, з царською короною зверху і написом під нею: Капітула митрополита о.г.к. Львівська, у руській мові».

У 1784 році папа Пій VI був видав окреме брєве, яким дозволяв митрополитові всієї Русі наділяти уніятських священників золотим хрестом. Також подано опис хреста.

о. Юліан Катрій, ЧСВВ, Календар «Світла»

[З літопису християнської України]

ПРОБЛЕМА КАТОЛИЦИЗМУ
УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ

Як ми вже бачили в попередніх наших двох лекціях, і в Римі, і в Константинополі, і в Києві цей рік позначився певними подіями, які започаткували нову, довготривалу добу історії Вселенської Церкви, а й новий період її розвитку теж в Україні. Константинопольські події з липня 1054-го року лежать в основах таких явищ, яким імення: католицизм і православ'я.

В першому тисячолітті історії християнства на землі ішло про поширення і закріплення євангельської правди про Христа та про його вчення, і його правдиве значення. У другому тисячолітті ідеться вже про правдиве євангельське вчення про Христа Інституцію – Церкву. В першому тисячолітті, цілою чергою Вселенських Соборів і спільним рішенням усього християнства, прийшло до устійнення головних пунктів євангельського вчення про особу Христа й пов'язані з нею дійсності, небесні і земські (св. Трійця, з одного боку, а справа Воплочення з другого). Осудивши і відкинувши ряд хибних чи неточних поглядів і тлумачень, т.зв. «ересей», які виникли головню в грецькому філософському середовищі, що всі в якійсь мірі заторкали божество і чоловіцтво Христа Господа, – друге тисячоліття стало вже на твердій, повній і неоспірній основі Христової правовірної науки. Друге тисячоліття поставило інший ряд питань: Яка є Христова Церква, який її характер, де її ядро, які її члени, які її складники, Божі і людські? І в відповідях на ці питання, християнство розділилося по лінії Схід-Захід. Межовим роком треба уважати офіційно – 1054-ий і т.зв. схизму, роз'єднання Керулярія, патріярха Константинопольського, з Римом і його Первоархом, наступником верховного апостола Петра.

Ця проблема і ці питання – основні для всього Християнства, і жодна його частина не могла і не може залишитися до неї байдужою, чи незацікавленою. Не могла залишитися незацікавленою нею і молода Українська Церква. Та нещастям, ваговитим у наслідки, для цілого християнства було те, що в цьому саме році відійшли

Князю Данилу підносять королівську корону.
Малюнок К. Лебедева, Ніва, 1894 р.

З 1054-им роком кінчиться перший етап організованого українського християнства – Церкви: свідоме й організоване змагання за християнізацію народної душі, з княжих верхів починаючи, а на народних низах кінчаючи. Це змагання, в якому державна влада та княжа верхівка відіграли провідну та вирішальну роль, закінчилося помітним успіхом. Україна вкрилась густою сіткою Божих храмів і монастирів; на чолі Церкви ставув власний митрополит; в княжих городах засіли місцеві єпископи; в київських печерах поселились перші українські ченці; появились перші християнські святі: Борис, Гліб, Антоній, Теодосій та інші; поширилася на християнських зразках вихована грамотна людина; заіснувала місцева християнська духовна література; були здійснені перші пам'ятники матеріальної християнської культури і мистецтва. Цілий цей процес, якому літописці надали назву двоєвір'я, зовсім виразно видав з себе щирі і правдиві християнські первні, перемігши – поганські, чи піднявши їх на вищий щабель досконалости. Тому і смерть Ярослава Мудрого в 1054-ому році не привела до якихсь внутрішніх світоглядних заколотів, чи потрясень, як це сталося по майже 70 роках християнства в Польщі, в 1034–38 роках, де прийшло до великої реакції поганських вірувань, в яку були вмішані широкі маси народу і його проводу, з тяжкими наслідками. Ця смерть, можна б сказати, була вихідною датою іншого процесу, який в усій Церкві започаткували події 1054-го року, включно з Україною.

з політичної і життєвої арени люди, які могли вирішально причинитися до скорого і задовільного поладнання цієї проблеми. Головні представники католицького розуміння сутності Христової Церкви в тому році померли: в Римі – святий папа Лев IX-ий, а по ньому наступив досить довгий період неясности і заколотів, головню з-за втручання цивільної влади у справи Церкви. В Константинополі помер Константин X-ий Мономах (1054), а по ньому протягом наступних 25 літ змінилось на імператорському троні аж 11 володарів, які не мали часу і нагоди займатись церковними справами та й не мали отієї згідливої настанови стосовно Риму і Заходу, яку мав Константин Мономах. В Києві помер довголітній однодержавний володар сильної руки і великого ума – Ярослав Мудрий (1054); відійшов у тінь історії і київський митрополит-русин – Іларіон, одинокі неоспірні авторитети, яких слово могло бути вирішальним для всієї отієї великої держави і митрополії, яка розтягалася від Волги до Вісли, і від Балтики до Чорного Моря.

Заради отого власне недостатку людей сталося, що справа сама в собі нескладна, в самих зародках застрягла в дрібницях, в персональних амбіціях. Так вона й залишалася, коли тим часом діяли невтомно людські пристрасті й розрахунки одиниць: оті відосередні сили, які поволі витворили настороження, підозріння, нехить, оскарження, а так і ненависть і дальші канонічні наслідки, роздвоюючи один організм-тіло Церкви Христової. Для цього працював час, вижолоблюючи зміст християнства. Удар і послідовна рана, завдана Керулярієм, задавнилася, вкрилася сукровицею, закривши в собі убивчі для її вилікування складники, які згодом щоразу прориватимуться назверх та роз'ятриватимуть давню рану, щоб зробити її полюдському майже незагойною.

В першому тисячолітті християнство на прояв такого лиха було б таки відразу зійшлося спільно на Вселенський Собор та було б застосувало відповідну дезінфекцію, а то й необхідний хірургічний захід. Та в отому часі до такого не дійшло з-за політичних обставин тодішнього світу.

Згодом вже було запіздно, а з часом такі спроби виявилися невдатними. Отож кожна Церква намагалася поладнати цю справу про себе і для себе, заряджуючи найпекучішим потребам тоді, як вони поставали чи появлялися. Римська делегація викляла особу Керулярія, і посли від'їхали до Риму та пірнули в вир подій, зв'язаних з великою реформою, що проходила в західному християнстві, започаткованою святим папою Львом IX-им та щоб відборонити Церкву від неслухного втручання цивільної влади. Візантія ж, спаливши документ викляття, киненого на Керулярія, також не займалася викриттям коренів лиха, але почала збирати всюди односторонні для своїх тез, використовуючи для цього чи то політичний, чи культурний, а чи й церковний вплив на доквілля. Інші східні патріярхи, як ерусалимський, олександрійський, антиохійський взагалі залишилися на боці тієї справи, загрожені в самому своєму існуванні з боку воюючого ісламу, який вже тоді наляг мілітарно і політично на ці країни. Патріярх антиохійський з цілого спис-

ка обвинувачень проти Риму узнав за гідну якоїсь церковної уваги тільки справу походження Святого Духа, а все інше, як і писав до Керулярія, оцінив як речі дрібні і другорядні. Церкви Грузинська і Вірменська станули в позиції вижидання супроти цього спору так, немов би це їх безпосередню не інтересувало. Лишалась і чисельно, і простірно велика церковна одиниця – Українська Церква і Київська Митрополія.

І яке було її тодішнє становище в цій основній, суто християнській справі і проблемі? Байдуже, вижидаче, позитивне, негативне? Католицьке, православне? Чи може нез'ясоване? Сьогоднішня ситуація, по 900 роках історії українського християнства, оправдує ставлення такого питання, а відповідь на нього може бути корисна, головню в сьогоденній екуменічній час шукання церковної одности, яка безпосередню інтересує Українську Церкву і нарід. У цьому питанні ідеться про коріння української християнської душі, про головню проблему української церковної історії, яка раз-у-раз виходить наверх та ускладнює релігійне і церковне життя.

Наразі вистачить тільки натякнути, що з цим власне 1054-им роком і з поставленою в ньому проблемою – церковного проводу і одности Церкви, пов'язуються на Українських Землях такі факти і події як: Київський Собор 1147 року і поставлення революційним способом митрополита Кліма Смолятича; Ліонський Собор у 1245 р. і участь на ньому українського первоєрарха Петра, з послідовним коронуванням римською королівською короною Данила Романовича Галицького; Флорентійський Собор в 1434 році і ціла історія його, з розділом Київської Митрополії надвоє; Берестейське Церковне Порозуміння в 1596 році, й історія так званої «Унії», тобто українського католицизму; кількаротні насильні «воз'єднання» Української Церкви з Московою за царських часів, зокрема в XVIII і XIX століттях, насильне ліквідування українського католицизму в 1946-ім році. Це тільки натяки на деякі зовнішні дати, не входячи в сутність справи, яка впливала на цілу українську історію, психіку, культуру – на ціле життя. Та про це говоритимемо в своєму часі і на своєму місці.

о. Атанасій Великий ЧСВВ

ЗЛАМАТИ ЗУБИ ДИЯВОЛУ

Велика Субота, це час тиші, час вичікування. Це виняткові хвилини, коли ми переконуємося в тому, що перед нами шанс на життя вічне, адже Христос воскрес. Помер за нас і воскрес для нас, засвідчивши, що все буде добре, треба нам тільки трішки постаратися, поприбирати нетрі своїх душ і піти за Сином Божим.

І ось цієї ночі, з суботи на неділю, коли вже почався Великдень, коли радість від Воскресіння Христового бентежила серця навіть атеїстів, у невеликому містечку Слов'янську на Донеччині Кремль влаштував провокацію. Було організовано перестрілку між російськими диверсантами та невідомими (як виявилось – такими ж провокаторами). Загинули люди (Путіну не звикати вбивати своїх). Коли настав великодній недільний поранок, міністерство закордонних справ Росії з удаваним жалем заявило, що українці – нібито такі люди, що навіть Воскреслого Христа не вшановують, що навіть у ТАКИЙ ЧАС займаються брудними справами.

Хтось тоді написав, що, можливо, нинішня російська влада й насправді від дявила, чи в союзі з тим, кому дуже

важко дається час тріумфального воскресіння Христового. Я про це думав не раз і не два раніше, тому звернув увагу, що не тільки в моїй голові плентаються такі відреальнені, шокуючі думки. А, може, це і є реальність, може, Україна зараз у двобої з рогатим?

Великодня провокація у Слов'янську, після якої сепаратисти попросили Путіна, щоб вводив свою армію, оскільки «бандерівці» ріжуть «руських», це і є суттю влади Карлика: самому вчинити, а звинуватити когось іншого. Суть цієї влади – називати чорне білим і, не моргнувши, дивитися усьому світові в очі: а що, мовляв, у нас же ядерна зброя. Циніки диявольські!

А якщо загалом, то як виглядає ситуація? Головне – тримаємося. Президент Росії продовжує надіятися, що, окрім Криму, хапоне іще трохи території України. Це не дуже виходить, оскільки, як я вже писав, проросійські настрої надто слабкі, за опитуванням, політику Карлика підтримують лише 17 відсотків мешканців східних регіонів України. Тим не менше, каверзний сусід відправляє на нашу землю диверсантів, завдання яких провокувати

кровопролиття, демонструвати світові, що новий уряд у Києві начебто не справляється з ситуацією. Виходить приблизно так, як після Майдану у «ХГ» писав Євген Сверстюк. Пам'ятаєте: «Очевидний факт, що хижак саме на Україні має поламати зуби. А це нам легко не обійдеться. Ми бачимо, що в тій політиці, безумній і безперспективній, є щось і корисного для України: він остаточно штовхає Україну до Заходу».

Щодо Заходу... Західна Європа вперше нам сказала, що після реорганізації нашого дому можливе членство України у Євросоюзі. Там же побоювалися таких слів, як диявол священого! Маємо також обцянку безвізового режиму та чимало інших. Все це для українців дуже важливо психологічно. Маємо також західні санкції, які щораз болісніше б'ють по «карликовій» економіці «великої держави». І ще важливо: поки не вдається розсварити наших, як це не раз було в історії, хоча дуже висока політична активність Юлії Тимошенко останнім часом мене насторожує...

Що нам робити з Росією? Треба вистояти. Питання: будувати на східному кордоні

Камо грядеши, Україно?

стіну, щоб заблокувати проникання провокаторів, чи, може, не варто, оскільки Карлик не протягне довго? Хто його знає, скільки конатиме ця хвора російська система? Може, роками, а може, кане вже незабаром?

Щодо української влади. Як і багато людей, мечусь од схвалення до розчарування. І досі не знаю: треба було залізною рукою задушити протести на східній Україні, чи, може, правильніше вчинити так, як наш уряд: тобто не души, а дати розгулювати сепаратистам і продемонструвати всьому світові їх суть, показати те, що, окрім російської провокації, там більше нічого немає? І чекати, чекати, поки втомляться, аж помруть від порожнечі їхні серця... А служба безпеки нехай по-

маленьку виловлює провокаторів-пришельців з Росії.

Оригінальний спосіб знешкодження подібних людців придумав Ігор Коломойський, нинішній голова Дніпропетровської області, політика якого все більше подобається українцям, оскільки всі спроби «рашистів» організувати підригну роботу на Дніпропетровщині – провалюються. Цей новий спосіб – платити людям 10 тис. доларів за спійманого диверсанта. Повідомляють, що наразі виплачено винагороду за вісьмох диверсантів. Коломойський – мільйонер, може. На світліні бачите рекламу його банку та заохочення добре заробити.

Не забувайте про молитву за Україну.

**Г. Кобильницький,
21 квітня 2014 р.**

ДОНБАС ПІСЛЯ МАЙДАНУ

Мало не з дитинства ми знаємо про російськомовний Донецьк і Харків. Така слава про цей край була завжди, не лише зараз. Проте сучасна мова про Донбас має глибоке політичне забарвлення. Не думаю, що варто засуджувати жителів Сходу в їхній, можливо, невиразній патріотичності, національній малоактивності. Гадаю, щоб зрозуміти, чому так склалося, потрібно бодай раз у житті ступити на землю українського степу, вдихнути аромат шахтарського чорнозему і просто поспілкуватися з тамтешніми старожилами. Бо ж якби було все так вороже, то ніколи б на цих землях не прижилася Церква, яку здавна позиціонували «бандерівською» і яка рясно засіяла своїми храмами цей український степ. Це свідчить про те, що тут є люди, які потребують душпастирської опіки, можливо, повчального українського слова, котре несуть греко-католицькі отці.

Одного разу мені таки довелося побувати в Донецьку. Звичайно, що після серця України Києва і її душі Львова тут відчувається сильний контраст: звідусіль лине російська мова, вивіски на вітринах магазинів тією ж мовою, дещо інший клімат, мало української символіки. Проте і тут щонеділі чути Боже Слово, яке звучить не лише для вихідців Західної України, а й для корінного населення. Принаймні таку картину я споглядала в катедральному соборі УГКЦ Покрову Пресвятої Богородиці в Донецьку. Помітила, що прихожан у головному храмі УГКЦ на цих теренах стало стільки, що він не може вмістити всіх охочих. Мушу підкреслити, що більшість людей, які були тієї неділі на Божественній Літургії, спілкувалися російською. Мені навіть радісно було з того, що так є. Бо УГКЦ не обмежується лише українцями, а значить і не спирається лише на одну національність і мову. Власне, про те, в якому становищі зараз перебуває УГКЦ на Донбасі на тлі останніх подій спілкуємося з владикою Степаном (Меньком), першим і поки єдиним Екзархом Донецько-Харківським УГКЦ, який душпастирює тут уже 12 років.

«БАНДЕРІВСЬКА» ЦЕРКВА

► **Яке було ставлення до УГКЦ на початках розвитку екзархату? Чи воно змінилося?**

Владика Степан: Після Помаранчевої Революції відчувалося більше свободи, ніж напередодні. Нам вдалося отримати земельні ділянки для будівництва храмів. Проте вже в часи «регіоналів» ставлення до нас дещо змінилося. Воно стало більш прискіпливим. Коли я приходив до донецької міської ради і казав, що я єпископ, мені заявляли, що «бандерівську Церкву» тут розвивати не дадуть. Бо це, за словами високопосадовців, розпалюватиме ворожнечу.

Потім ми активно стали співпрацювати з регіональним БФ «Карітас». Спільними зусиллями реалізовували соціальні проекти, щоб допомагати дітям вулиці, ВІЛ-

інфікованим. Ті проекти, які мало б робити місто, ми взяли втілювати в життя. Це позитивно вплинуло на ставлення до нас місцевого люду. Після цього нам вдалося налагодити стосунки з владою, зокрема з міським головою.

Одного разу, коли проходив Постійний Синод Єпископів УГКЦ в Донецьку, наші владики зустрілися з мером Донецька. Також змінилося ставлення влади до нас після відвідин Блаженнішим Святославом екзархату з нагоди 10 річниці його заснування. Предстоятеля Церкви прийняли на високому рівні, як у Донецьку, так і в Харкові. Не було аж такого ворожого настрою.

На жаль, було кілька випадків вандалізму стосовно нашої Церкви, зокрема в Харкові, коли у вікна храмів кидали каміння, розмальовували стіни... Нині я не відчуваю, щоб були якісь погрози чи щось подібне. Бо, щиро кажучи, зараз не до нас. Зараз розгортається суто політична боротьба.

► **Як себе проявили донеччани під час Євромайдану?**

Владика Степан: Я простежую в Донецьку значний розви-

ток патріотичного руху. Бачу, як активно продається українська символіка в магазинах. Молодь стала дуже активною. Ця інтервенція мобілізувала людей до єдності.

► **Як гадаєте, чи зупиниться очільник Російської Федерації на Крими? Чи піде далі?**

Владика Степан: Бачимо, що в Криму панує російський шовінізм. Чомусь там УГКЦ не сприймають. Там насторожує людей навіть сама назва «українська», що трактується як національна патріотична Церква. Путін мав охоту йти на Схід України. Тому сюди були заслані цілі групи, які підбурювали народ. Якби він пішов сюди, то почалася б війна, яка привела б до розпаду Росії як такої, скоріш за все навіть світова війна... Ви ж розумієте: якщо Путін підійде впритул до Польщі, Естонії, то цього вже ніхто не терпітиме. Навіть деякі росіяни усвідомлюють наслідки такої нерозумної політики. Не можу зрозуміти тих державних мужів Росії! Виходить, що в них такий страх перед своїм Президентом, який був у часи правління Сталіна.

Продовження на 8 стор. ►

ДОНБАС ПІСЛЯ МАЙДАНУ

▼ Продовження.
Початок на 7 стор.

► Чи правда, що в Донбасі більшість людей проросійськи налаштовані?

Владика Степан: Нещодавно

в мітингу в Донецьку на підтримку єдності України взяло участь більше як 10 тисяч людей. Проте, певна частина людей налаштована по-іншому: їх ще підбурюють ті,

яких сюди для цього спеціально привозять. Потрібно розуміти, що «корінні східняки» не мають такого національного виховання, як «західняки». Наприклад, міліціонери стоять перед дилемою: чи буде їх звинувачувати українсь-

кий народ у тому, що вони на боці держави, чи прийде Путін і буде їх брати за барки, якщо вони відстоюватимуть гідність України? Загалом же, мушу визнати: тут поки немає чіткого розуміння, що потрібно відстоювати гідність

України. Я завжди всім кажу, що як немає цілісної системи національного виховання, то люди стають рабами, котрі служать за гроші.

Підготувала Руслана Ткаченко, Департамент Інформації УГКЦ

СОФІЯ ФРЕДРО-ШЕПТИЦЬКА ЗАСЛУГОВУЄ НА БЕАТИФІКАЦІЮ

110 років тому 14 квітня померла Софія Фредро-Шептицька – жінка, яка подарувала світові й Церкві митрополита Андрея Шептицького. Донька відомого польського драматурга Александра Фредра. У львівському історичному архіві зберігаються сотні неопублікованих листів Софії до сина. Нині також ідеться про необхідність розпочати беатифікаційний процес, тобто проголошення новомученицею, Софії з Фредрів Шептицької.

«Мое життя не було легке, ані світове, ані може веселе», – писала про себе Софія Фредро у 1894 році. Про цю непересічну жінку збереглися спогади професора Станіслава Тарновського, який називає її «скристалізованою моральною досконалістю».

Софія народилась 20 травня 1837 року і була наймолодшою донькою Фредрів, улюбленицею батька, який плекав у ній талант художниці. Софія мала гарних вчителів, зокрема чеського художника Йозефа Свободу, який намалював портрет малої Софії «Дівчинка і суниця». Митрополит Шептицький дуже любив цей портрет мами і мав його зі собою у палатах на Святоюрській Горі. Малярські праці Софії були переважно на релігійну тематику. Більшість з них були знищені у 1939 році більшовиками, які спалили родинний маєток у Прилбичах. Збереглась її робота «Христос пастир». Від батька Софія успадкувала ще й літературний хист, про що свідчить її книжка споминів «Молодість і покликання отця Романа Шептицького».

СОФІЯ МАЛА ВЕЛИЧЕЗНИЙ ВПЛИВ НА ДІТЕЙ

Високоосвічена, вільно спілкувалась кількома мовами, грала на фортепіано, водночас скромна і проста Софія Фредро у 1861 році повінчалась з графом Іваном Шептицьким і подружжя мешкало у селі Прилбичі, що на Львівщині. У сім'ї було семеро синів і мама мала величезний вплив на них, особливо на Романа, майбутнього митрополита Андрея.

«Не хотілося, щоб склалось враження, що Софія найбільше любила Романа. Так, вона найбільше про нього писала у своїх спогадах, але згадувала інших дітей. Зокрема, Климентія називала «наш маленький даруночок-пакуночок», – розповідає дослідниця спадщини Андрея Шептицького, науковий працівник історичного архіву у Львові Оксана Гайова. «Очевидно, вона більше уваги звертала на Романа, якого називала Ромтухом, бо він ріс дуже вразливою і чутливою дитиною, особливо щодо того, що стосу-

валось Бога. Софія писала до своєї приятельки Ванди Островської, що з малим Романом треба уникати, по можливості, розмов про страсті Христові і розп'яття. Бо як тільки малий хлопець чує про ці страшні події за життя Господа, то заливається сльозами і його довго не можна заспокоїти. Можливо, через це вона багато уваги у своїх споминах приділяла Митрополитові», – додає науковець.

ДОЛЯ СИНІВ НЕ ЩАДИЛА

Мама вміла заглянути у душу кожної дитини, пізнати світ синів, доля яких не щадила, а відповідно і її. Найперший Стефан помер, не маючи 2 років, другий син Юрій відійшов у світ вічний у 17 років. Батьки важко переживали смерть дітей. Уже після їхньої смерті, у 1939 більшовики розстріляли сина Леона разом з дружиною Ядвігою, у 1941 році гестапівці вбили сина Олександра, у 1951 році у Володимирській в'язниці помер мученицькою смертю отець Климентій, з дому Казимир. Митрополит Андрей (Роман) помер 1 листопада 1944 року, передбачаючи руїну Церкви.

«Смерть синів Софія Фредро вже споглядала з неба. У 1904 році вона відійшла у вічність і зберігся лист Андрея Шептицького до його брата Станіслава, де він пише: «Сьогодні або завтра, як всі з'їдемося, думаємо укласти напис для неї на таблиці у капличці, колись ще за життя просила щоби написати: «Пішла у радості до Господа свого і, напевно, що вона, бідацтво кохана, заслужила собі на відпочинок після такого важкого і твердого життя». Ці слова свідчать, наскільки діти любили свою маму, наскільки гарно вона їх виховала, наскільки не перешкоджали всі ті речі, які діялись між поляками та українцями, у повазі один до одного, у пошануванні поглядів один одного», – наголосила Оксана Гайова.

НЕ ВІДПРАВЛЕНІ ЛИСТИ ДО СИНА

Софія Фредро вважала, що не лише діти мають шанувати своїх батьків, але й батьки мають поважати вибір і погляд своєї дитини. Кілька сотень листів,

польською і французькою мовами, Софії Фредро зберігаються у Центральному Державному Історичному Архіві України у Львові. Від 1888 року, коли Андрей Шептицький вступив у Добромільський монастир УГКЦ, до 1904, року смерті, Софія Фредро писала йому листи, духовні розважання про віру і Бога. Однак дізналась, що син – брат Андрей – тих листів не читає, бо вважав, що це відволікає його від служіння Богові, і мама перестала їх висилати, але писати продовжувала. Спершу було вказано – братові Андрею, потім отцеві, єпископу, митрополитові... Софія заповіла переслати ці духовні роздуми Митрополитові після своєї смерті. «Мої благословенні реколекції», – написав Андрей Шептицький на листах своєї матері після її смерті...

Між мамою і дітьми була величезна довіра, великий духовний зв'язок і любов. Відомо, що митрополит Андрей, який зазнав чимало фізичних і моральних терпінь, був неймовірно сильною, мужньою і відважною людиною. Втім ніхто не бачив, щоб Митрополит плакав, бо всі емоції переживав у собі. Коли 14 квітня 1904 року померла його мама і вся родина з'їхалась у Прилбичі, згідно зі збереженими споминами тих подій, Митрополит підійшов до домовини мами, обійняв її і його плечі здригались у величезному плачу.

Софія Фредро-Шептицька була святою жінкою, як матір і як особистість, наголошує Оксана Гайова. Відтак є думка, і вже відбулась розмова між кардиналами УГКЦ Любомиром Гузаром і РКЦ Мар'яном Яворським, що варто було б розпочати беатифікаційний процес Софії з Фредрів Шептицької, яка є унікальним взірцем українсько-польського порозуміння. Вперше у травні відбудеться спільна проща греко- і римо-католиків від садиби Фредрів у селі Вишня, де поховані батьки Софії, до родинного села Шептицьких – Прилбичі, де спочивають батьки Митрополита – Софія та Іван Шептицькі.

Галина Терещук,
Радіо Свобода

В АВТОКАТАСТРОФІ ЗАГИНУВ о. ОЛЕКСАНДР ДОРИКЕВИЧ

В Іспанії у автокатастрофі трагічно загинув священник Івано-Франківської архієпархії УГКЦ Олександр Дорикевич. Про це повідомив Апостольський візитатор для українців греко-католиків Італії та Іспанії Діонісій (Ляхович) у листі до митрополита Івано-Франківського УГКЦ Володимира (Війтишина).

Отець Олександр Дорикевич народився 24 серпня 1961 р. в Івано-Франківську. Одружений, виховував трьох дітей. 11 липня 1998 року рукоположений єпископом Софроном (Мудрим), ЧСВВ в сан диякона, 12 липня 1998 р. – в сан єрея. Душпастирську працю здійснював на теренах Івано-Франківської архієпархії, а в останні роки духовно опікувався вірними УГКЦ на території Іспанії. (RISU)

В Апостольській Екзархії у Мюнхені востаннє ми його бачили в грудні минулого року. Був на довгелезному шляху з Іспанії до України, до Києва. Їхав підтримати Майдан, в перемозі якого був абсолютно переконаний, проте, як наголошував, щоб досягти мети треба старатися усім. Господи змилосердися і прийми його до Свого Царства! (Редакція ХГ)